

Список використаних джерел

1. Єфременко В. А. Застосування інформаційних технологій на уроці іноземної мови. *Іноземні мови в школі*, 2007. № 8. С. 18–21.
2. Телицин Т. М. Використання комп'ютерних програм на уроках англійської мови. *Іноземні мови в школі*, 2002. № 2. С. 41–43.
3. Цветкова Л. А. Використання комп'ютера при навчанні лексики в початковій школі. *Іноземні мови в школі*, 2002. № 2. С. 43–47.
4. Чжоу Лісінь. *Вісник МДЛУ*, 2005. № 1. С. 192–201.

Ольга Гончарова

МЕМУАРИ ПОЛЬСЬКОЇ ШЛЯХТИ КИЇВСЬКОЇ ГУБЕРНІЇ ЯК ДЖЕРЕЛО З ІСТОРІЇ ПОВСЯКДЕННОГО ЖИТТЯ В ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХІХ – ПОЧАТКУ ХХ СТ.: КОРОТКИЙ ОГЛЯД

Останні десятиліття все більше уваги приділяється до проблем соціальної історії та приватної сфери життя суспільства. У зв'язку з цим дослідники вивчають джерела особистого походження, зокрема мемуарної літератури як історичного та біографічного джерела.

Мемуари (франц. *mémoires* – спогади) – оповідь у формі записок від імені автора про реальні події минулого, учасником або ж очевидцем яких він був. У мемуарах віддзеркалюється суб'єктивне осмислення певних історичних подій чи життєвого шляху конкретно-історичної постаті, здійснене автором у художній, художньо-публіцистичній чи публіцистичній формі з залученням ним справжніх документів свого часу, глибоким співвіднесенням власного духовного досвіду з внутрішнім світом реальних героїв, соціальною та психологічною природою їхніх учасників, мотивацією дій і рішень. Мемуарну літературу поділяють на три категорії: об'єктні, мета яких лежить у відтворенні об'єкта авторської уваги (подій, ситуацій, людей); суб'єктні, головний інтерес у яких спрямовується на постать автора; спогади, що органічно поєднують у собі обидва підходи [16, с. 436].

В сучасній українській історичній науці мемуари шляхти Правобережної України, в тому числі Київської губернії, як важливий сегмент джерельної бази залучають у своїх дослідженнях такі історики, як І. Кривошея [15], Є. Чернецький [19], В. Перерва [18], О. Ніколаєнко [17], Т. Епштейн [1], Д. Бовуа [12; 13] та ін.

На відміну від надрукованих у середині ХХ ст. мемуарів, присвячених, в більшості, участі авторів у громадському житті, видані в наш час спогади зосереджують увагу на описах польської садиби і спільноти, на рефлексіях історичних подій, на пригадуванні особистих вражень, почуттів, дій. Тут варто згадати мемуари Анни Павелчинської,

що знайомлять читача з неіснуючим нині світом польських садиб і садіб XIX століття, колись розкиданих на далеких східних кордонах. Їх власниками була заможна поміщицька шляхта, звичаї та ресурси якої значно відрізнялися від способу життя та багатства аристократії, більш відомих сьогодні [6].

У спогадах Л. Ліпковського від 1913 р. згадуються графи Браницькі: «Маєток Владислава Браницького та його нащадків був місцем насиченим добротою, атмосферою старого світу польського прикордоння, повного національних чеснот та сімейності, що сприяло збереженню їх внутрішнього тепла властивого маєткам польських родин» [5, с. 158]. Окремий розділ у своїх мемуарах Л. Ліпковський присвятив громадській діяльності. Він описує свою участь в опікунській комісії санітарного нагляду, участь у відборі й поставці коней в армію, в обрахунку податків. На початку XX ст. засідав у комітетах по впровадженню Столипінської реформи, брав участь у ревізії сервітутів, у розбудові сільськогосподарської школи в Умані. Тобто, виконував роботу відмінну від великих землевласників [12, с. 270].

Спогади про сімейне життя, місце жінки в ньому, гендерний поділ приватного простору, ведення господарства у маєтках, особливості шлюбного вибору польських дворян, різний соціальний та майновий статус подружжя, міжконфесійні та міжнаціональні шлюби, здебільшого між польською шляхтою та російським дворянством знаходимо у діаріушах Є. Покривницького [8], Е. Красинської [3], С. Шимановської [10] тощо. Згадані мемуаристи були очевидцями подій, тому їхні судження та думки передають атмосферу своєї епохи та настроїв соціального життя.

Жінці в польському суспільстві в XIX – початку XX ст. належало декілька соціальних ролей – дружина, матір, господиня. Історії про статус жінки в родині, повсякденне життя, роль жінки у вихованні та навчанні дітей містяться у жіночих мемуарах згаданих Е. Красинської [3] та С. Шимановської [10]. Більш детальні описи про вільний час матерів пояснюються тим, що доньки більше часу проводили з матерями, переймали жіночий досвід.

Однак не менш описовими є чоловічі мемуари, які стосувалися емоційно-чуттєвої сфери при згадках про матір та національного виховання у польських заможних родинах. До них відносять спогади Я. Івашкевича [2], К. Скринського [9], В. Ласоцького [4], П. Подгорського [7], С. Железовського [11] тощо.

Про стандарти жіночої освіти, в тому числі вищу, домашнє навчання, викладання предметів для дітей заможного стану, про прищеплення польської ідентичності знаходимо у спогадах М. Івашкевичової [14], уже згадуваних А. Павелчинської [6], Я. Івашкевича [2].

В мемуарах знайшлося місце для спогадів про дитинство та організації дитячих забав. Простір садиби мав велике значення для

організації дитячих ігор. Я. Івашкевич дуже широко описує простір садиби, де він мешкав в дитинстві: «Цей старий будинок, низький і з товстими стінами [...] був зачарованим палацом мого дитинства. Це місце здавалося величезним і таємничим. Праворуч від залу була вітальня, майже не використовувалася, зі старими меблями [...] зліва була їдальня, центр цілого життя [...] У їдальні столі стояв величезний стіл, покритий жовтою скатертиною – пропорції всього будинку, оточення, саду здавались мені тоді такими великими [...] У їдальні перед піччю в кутку був ніби великий цегляний поріг, стіл якийсь, для спускання дерева. Цей стіл був для мене місцем улюблених ігор» [2].

С. Шимановська згадувала свої ігри на горищі на початку ХХ ст.: «Ми йшли натовпом на горище. Мансарда була просторою, трохи темною, устелана мотлохом, очеретяними садовими меблями та стовбурами. [...] На горищі пахло медом, пилом і травами, і сонце кидало яскраві стовпи світла крізь вікна, в яких танцював шалений вихор густого пилу. Мансарда мала одну велику перевагу: на дах можна було потрапити через одне з її вікон, а звідти на верхівку великого горіха, гілки якого лежали на даху. Зірвавши жменю найкрасивіших горіхів зверху, ми сповзали по стовбуру на землю і опинялися в саду. Це було захоплююче акробатичне мистецтво, яким ми займалися в дитинстві із захопленням. У дальньому кінці горища знаходилася валіза, в якій зберігалися наші театральні аксесуари, костюми, помади та перуки. Все це спускалося вниз до кімнати, переодягнувшись, ми продумували веселу програму» [10].

Таким чином, джерелознавча база даної проблематики на прикладі мемуарної літератури засвідчила необхідність дослідження історії повсякденного життя польської шляхти в другій половині ХІХ – початку ХХ ст. Мемуарна література є додатковим джерелом інформації та стосується окремих проблем тогочасного суспільного розвитку Правобережжя та зокрема, Київської губернії.

Список використаних джерел

1. Epsztein T. Z piórem i paletą. Zainteresowania intelektualne i artystyczne ziemiaństwa polskiego na Ukrainie w II połowie XIX w. Warszawa : Neriton, 2005. 589 s.
2. Iwaszkiewicz J. Książka moich wspomnień. Kraków, 1975. 367 s.
3. Krasieńska E. Wspomnienia. Biblioteka Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu. Sygn. 14114.
4. Lasocki W. Pamiętniki mojego życia. Kraków, 1933. Т.1. 632 s.
5. Leon Lipkowski. Moje wspomnienia 1849 – 1912. Kraków. 1913. 325 s.
6. Pawełczyńska A. Koniec kresowego świata. Lublin: Test, 2003. 464 s.
7. Podchorski P. Moje wspomnienia. Biblioteka Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu. Sygn. 15415.
8. Pokrzywnicki E. Zywoty I sprawy. Cz. I. Biblioteka Zakładu Narodowego

- im. Ossolińskich we Wrocławiu. Sygn. 15415/I.
9. Skrzyński K. Wspomnienia z lat 1891-1917. Biblioteka Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu. Sygn. 15585.
 10. Szymanowska Z. Opowieść o naszym domu. Lwów-Warszawa. Wydawnictwo MG. 300 s.
 11. Zelazowski S. Lata doli i niedoli. 1893-1955. Biblioteka Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu. Sygn. 15386/II.
 12. Бовуа Д. Битва за землю в Україні 1863–1914 рр.: Поляки в соціо-етнічних конфліктах. Київ: Критика, 1998. 338 с.
 13. Бовуа Д. Трикутник Правобережжя: царат, шляхта і народ. 1793–1914 рр. / Переклад з франц. Зої Борисюк / Олександр Остапов. художнє оформлення. Київ: ТОВ «Видавництво «Кліо», 2020. 872 с.
 14. Iwaszkiewiczowa M. Wspomnienia. Biblioteka Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu. Sygn. 13173.
 15. Кривошея І. Рецепція культурного життя Умані в мемуарній літературі: доба польських аристократів Потоцьких (1726–1832 р.). Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 6 : Історичні науки. 2012. Вип. 9. С. 199–208.
 16. Літературознавчий словник-довідник . 2-ге вид., випр., допов. Київ: Академія, 2007. 751 с.
 17. Ніколаєнко О. Польські жінки Наддніпрянської України в другій половині ХІХ – на початку ХХ ст.: громадське і приватне життя: монографія. Харків: Вид-во НТМТ, 2015. 360 с.
 18. Перерва В.С. Графи Браницькі: підприємці та меценати. Білоцерків. ін-т економіки та упр. Біла Церква, 2010. 270 с.
 19. Чернецький Є. Правобережна шляхта за російського панування (кінець ХVІІІ – початок ХХ ст.). Джерела, структура стану, роди. Біла Церква: Вид. О. В. Пшонківський, 2007. 176 с.

Василь Горбаль

ПОЛЯКИ ТА УКРАЇНЦІ НА СТАНІСЛАВЩИНІ В РОКИ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ

Актуальність теми польсько-українських відносин на сучасному етапі полягає у висвітленні історії боротьби українського народу за право державотворення, територіальну цілісність, національні інтереси та цінності. Дослідження даної теми розкриває для української нації досвід боротьби за власну країну і допомагає краще усвідомити важливість нашого суверенітету та національної гідності.

Серед українських істориків проблему досліджували, зокрема В. В'ятрович, І. Іллюшин, М. Кучерепа, Р. Офіцинський, І. Патриляк та ін.